

Ф А2.5-32-294-В

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет медико-фармацевтичних технологій
Кафедра клінічної фармакології та клінічної фармації**

**ВИРОБНИЧА ФАРМАЦЕВТИЧНА ПРАКТИКА
З ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ТА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОПКИ**

(назва освітньої компоненти)

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
освітньої компоненти**

підготовки	другого (магістерського) рівня вищої освіти (назва рівня вищої освіти)
галузі знань	22 Охорона здоров'я (шифр і назва галузі знань)
спеціальності	226 Фармація, промислова фармація (код і найменування спеціальності)
освітньої програми	Клінічна фармація (найменування освітньої програми)
спеціалізації(й)	—

2022 рік

РОЗРОБЛЕНО
ТА ВНЕСЕНО:

Національним фармацевтичним університетом

(повне найменування закладу вищої освіти)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: САХАРОВА Тетяна, в.о. зав. кафедри клінічної фармакології та клінічної фармації, докт. фарм. наук, професор
МІСЮРЬОВА Світлана, доцент ЗВО кафедри клінічної фармакології та клінічної фармації, канд. фарм. наук, доцент
ПРОПІСНОВА Вікторія, доцент ЗВО кафедри клінічної фармакології та клінічної фармації, канд. фарм. наук, доцент

(вказати ПРІЗВИЩЕ, ім'я авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Навчальна програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри клінічної фармакології та клінічної фармації НФаУ.

Протокол від «02» вересня 2022 року № 1

В.о. зав. кафедри

(підпис)

проф. Тетяна САХАРОВА
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Навчальна програма схвалена на засіданні профільної методичної комісії з біомедичних дисциплін НФаУ.

Протокол від «12» вересня 2022 року № 1

Голова профільної комісії

(підпис)

проф. Надія КОНОНЕНКО
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Вступ

Програма вивчення освітньої компоненти «Виробнича фармацевтична практика з фармацевтичної інформації та фармацевтичної опіки» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) / Освітньої (освітньо-професійної, освітньо-наукової) програми другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 226 Фармація, промислова фармація спеціалізації(й) - освітньої програми Клінічна фармація.

Опис освітньої компоненти (анотація): забезпечує закріплення практичних умінь та навичок роботи з медичною документацією, пошуку та аналізу інформації щодо лікарських засобів, комунікації з пацієнтами/представниками пацієнтів, лікарями, медичним персоналом, колегами; аналізу та корекції фармакотерапії; надання фармацевтичної інформації та проведення фармацевтичної опіки в умовах лікувально-профілактичного закладу та аптеки; активної діяльності щодо забезпечення здоров'я і запобігання захворюваності населення, раціонального застосування лікарських засобів.

Предметом освітньої компоненти «Виробнича фармацевтична практика з фармацевтичної інформації та фармацевтичної опіки» є практичні засади проведення клінічним фармацевтом інформаційної та консультативної роботи в лікувально-профілактичному закладі (ЛПЗ) та аптеці, які регламентують його участь в процесі раціоналізації та персоналізації лікарської терапії, відповідальному самолікуванні, прогнозуванні, попередженні та усуненні побічної дії ліків, небажаних наслідків взаємодії ліків.

Міждисциплінарні зв'язки: Освітня компонента «Виробнича практика з фармацевтичної інформації та фармацевтичної опіки» базується на вивченні здобувачами вищої освіти клінічної фармакології, клінічної фармації та фармацевтичної опіки, а також блоку біомедичних, хімічних та технологічних освітніх компонент й інтегрується з ними.

1. Мета та завдання освітньої компоненти

1. Метою викладання освітньої компоненти «Виробнича фармацевтична практика з фармацевтичної інформації та фармацевтичної опіки» є закріплення теоретичних знань з клінічної фармації та фармацевтичної опіки і придбання практичних навичок їх використання в процесі багатопланової роботи клінічного фармацевта в умовах ЛПЗ та аптеки, засвоєння основних принципів медичної етики та деонтології при спілкуванні з пацієнтами/представниками пацієнтів, медперсоналом і колегами-фармацевтами; визначення напрямків і набуття навичок проведення інформаційної і консультативної роботи в ЛПЗ та аптеці.

Для досягнення мети здобувачам вищої освіти пропонується проходження практики в спеціалізованих відділеннях ЛПЗ (лікарняних або амбулаторно-поліклінічних) та в аптеках.

1.2. Основними завданнями освітньої компоненти «Виробнича фармацевтична практика з фармацевтичної інформації та фармацевтичної опіки» є набуття навичок:

- роботи клінічного фармацевта у ЛПЗ (лікарняному або амбулаторно-поліклінічному) та аптеці, лікарської допомоги пацієнту ЛПЗ та аптеки, інформаційної підтримки лікарів, іншого медичного персоналу, пацієнтів/представників пацієнтів;
- роботи з контингентом пацієнтів ЛПЗ, асортиментом лікарських засобів (ЛЗ), фармакологічними і фармакотерапевтичними групами ЛЗ, галузевими стандартами та клінічними настановами (уніфікованими клінічними протоколами) лікування хворих із профільною патологією, що використовуються в процесі лікування;
- роботи з різними формами медичної документації;

- інформаційної роботи з питань лікознавства та порядку її проведення серед фармацевтів і лікарів;
- алгоритмічного підходу до фармацевтичної опіки пацієнтів з різними патологічними станами;
- первинного обстеження пацієнта в умовах аптеки (візуальний огляд, вимірювання артеріального тиску, пульсу тощо);
- збору лікарського анамнезу (у т.ч. алергологічного) в умовах ЛПЗ і аптеки;
- консультування пацієнтів/представників пацієнтів, фармацевтів і лікарів з питань раціонального застосування лікарських препаратів у конкретних ситуаціях, виходячи з їхніх фармакологічних властивостей, показань і протипоказань до їхнього застосування; з питань вибору оптимального лікарського препарату у конкретній ситуації;
- оцінки та корекції лікарських призначень, лікарських рецептів і способів їхньої практичної реалізації у ЛПЗ та в аптеці;
- визначення лікарських переваг у конкретній ситуації на основі порівняльної оцінки окремих лікарських препаратів і їхніх лікарських форм;
- прогнозування найбільш ймовірних побічних ефектів ЛЗ, розробки і проведення заходів, спрямованих на підвищення ефективності і безпеки лікарської терапії як у межах відділення ЛПЗ та аптеки у цілому, так і стосовно конкретного пацієнта;
- фармацевтичного інформування і фармацевтичної опіки пацієнтів/представників пацієнтів з питань найчастіших побічних ефектів, які виникають при застосуванні призначених лікарем лікарських препаратів, на підставі аналізу факторів ризику розвитку і клінічних проявів побічної дії ЛЗ і їхніх комбінацій;
- проведення фармацевтичної опіки пацієнтів/представників пацієнтів під час відпуску рецептурних лікарських препаратів в аптеці;
- оптимального вибору безрецептурного лікарського препарату в аптеці для ефективною і безпечною симптоматичною терапією пацієнта з нездуванням;
- раціонального фармацевтичного інформування конкретного пацієнта/представника пацієнта з питань застосування безрецептурних ЛЗ основних фармакологічних груп при використанні їх під час відповідального самолікування, на підставі оцінки їхньої ефективності і безпеки;
- консультування пацієнтів/представників пацієнтів з питань взаємодії лікарських препаратів при їх сумісному призначенні, лікарських препаратів з їжею; хронофармакологічних особливостей ЛЗ;
- формування комплаєнтності пацієнта до призначеної лікарської терапії;
- реєстрації інформації про побічну реакцію лікарського засобу, вакцини, туберкуліну, та/або відсутності ефективності лікарського засобу, та/або несприятливу подію після імунізації/туберкулінодіагностики; заповнювати відповідну документацію;
- дотримання основних принципів медичної етики та деонтології, які є засадами взаємин клінічного фармацевта і лікаря, медичного персоналу, колеґ-фармацевтів; клінічного фармацевта і пацієнтів (в т.ч. особливих фізіологічних станах) / представників пацієнтів.

1.3. Компетентності та заплановані результати навчання

Освітня компонента «Виробнича фармацевтична практика з фармацевтичної інформації та фармацевтичної опіки» забезпечує набуття здобувачами вищої освіти ЗВО) компетентностей:

інтегральна

Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та критично осмислювати й вирішувати практичні проблеми у професійній фармацевтичній діяльності із застосуванням положень, теорій та методів фундаментальних, хімічних, технологічних, біоме-

дичних та соціально-економічних наук; інтегрувати знання та вирішувати складні питання, формулювати судження за недостатньої або обмеженої інформації; зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та їх обґрунтованість до фахової та нефахової аудиторії

загальні

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, приймати обґрунтовані рішення.

ЗК4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, вчитися і бути сучасно навченим.

ЗК6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК9. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК10. Здатність до вибору стратегії спілкування, здатність працювати в команді та з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності.

ЗК11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК12. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

фахові

ФК1. Здатність проводити санітарно-просвітницьку роботу серед населення з метою профілактики поширених захворювань, попередження небезпечних інфекційних та паразитарних захворювань, а також з метою сприяння своєчасному виявленню та підтриманню прихильності до лікування цих захворювань згідно з їхніми медико-біологічними характеристиками та мікробіологічними особливостями.

ФК2. Здатність здійснювати консультування щодо рецептурних та безрецептурних лікарських засобів й інших товарів аптечного асортименту; фармацевтичну опіку під час вибору та реалізації безрецептурного лікарського засобу шляхом оцінки співвідношення ризик/користь, сумісності, показань та протипоказань керуючись даними про стан здоров'я конкретного хворого із врахуванням біофармацевтичних, фармакокінетичних, фармакодинамічних та фізико-хімічних особливостей лікарського засобу та інших товарів аптечного асортименту.

ФК3. Здатність здійснювати домедичну допомогу хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях та при невідкладних станах.

ФК4. Здатність забезпечувати раціональне застосування рецептурних та безрецептурних лікарських засобів згідно з фізико-хімічними, фармакологічними характеристиками, біохімічними, патофізіологічними особливостями конкретного захворювання та фармако-терапевтичними схемами його лікування.

ФК5. Здатність здійснювати моніторинг ефективності та безпеки застосування населенням лікарських засобів згідно даних щодо їх клініко-фармацевтичних характеристик, а також з урахуванням суб'єктивних ознак та об'єктивних клінічних, лабораторних та інструментальних критеріїв обстеження хворого.

ФК12. Здатність використовувати у професійній діяльності знання нормативно-правових, законодавчих актів України та рекомендацій належних фармацевтичних практик.

ФК13. Здатність продемонструвати та застосовувати у практичній діяльності комунікативні навички спілкування, фундаментальні принципи фармацевтичної етики та деонтології, що засновані на моральних зобов'язаннях та цінностях, етичних нормах професійної поведінки та відповідальності відповідно до Етичного кодексу фармацевтичних працівників України і керівництв ВООЗ.

Інтегративні кінцеві **програмні результати навчання (ПРН)**, формуванню яких сприяє освітня компонента

ПРН1. Проводити професійну діяльність у соціальній взаємодії оснований на гуманістичних і етичних засадах; ідентифікувати майбутню професійну діяльність як соціально значущу для здоров'я людини.

ПРН2. Застосовувати знання з загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності.

ПРН4. Демонструвати вміння самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел та використання цих результатів для рішення типових та складних спеціалізованих завдань професійної діяльності.

ПРН6. Аргументувати інформацію для прийняття рішень, нести відповідальність за них у стандартних і нестандартних професійних ситуаціях; дотримуватися принципів деонтології та етики у професійній діяльності.

ПРН9. Здійснювати професійну діяльність використовуючи інформаційні технології, «Інформаційні бази даних», системи навігації, Internet-ресурси, програмні засоби та інші інформаційно-комунікаційні технології.

ПРН10. Дотримуватися норм спілкування у професійній взаємодії з колегами, керівництвом, споживачами, ефективно працювати у команді.

ПРН12. Аналізувати інформацію, отриману в результаті наукових досліджень, узагальнювати, систематизувати й використовувати її у професійній діяльності.

ПРН13. Проводити санітарно-просвітницьку роботу у фаховій діяльності при виникненні спалахів інфекційних та паразитарних захворювань.

ПРН14. Визначати переваги та недоліки лікарських засобів різних фармакологічних груп з урахуванням їхніх хімічних, фізико-хімічних, біофармацевтичних, фармакокінетичних та фармакодинамічних особливостей. Рекомендувати споживачам безрецептурні лікарські засоби та інші товари аптечного асортименту з наданням консультативної допомоги та фармацевтичної опіки.

ПРН15. Надавати домедичну допомогу хворим при невідкладних станах та постраждалим у екстремальних ситуаціях.

ПРН16. Визначати вплив факторів, що впливають на процеси всмоктування, розподілу, депонування, метаболізму та виведення лікарського засобу і обумовлені станом, особливостями організму людини та фізико-хімічними властивостями лікарських засобів.

ПРН17. Використовувати дані клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень для здійснення моніторингу ефективності та безпеки застосування лікарських засобів.

ПРН24. Планувати та реалізовувати професійну діяльність на основі нормативно-правових актів України та рекомендацій належних фармацевтичних практик.

ПРН25. Сприяти збереженню здоров'я, зокрема профілактиці захворювань, раціональному призначенню та використанню лікарських засобів. Виконувати сумлінно свої професійні обов'язки, дотримуватися норм законодавства щодо просування та реклами лікарських засобів. Володіти психологічними навичками спілкування для досягнення довіри та взаєморозуміння з колегами, лікарями, пацієнтами/представниками пацієнтів, споживачами.

У результаті опанування освітньою компонентою здобувач освіти повинен знати:

- структуру і порядок функціонування аптеки і спеціалізованого відділення стаціонару ЛПЗ (або лікарського кабінету поліклініки);
- види, структуру та призначення медичної документації, яка супроводжує лікувальний процес у ЛПЗ;
- основні положення галузевих стандартів та клінічних настанов (уніфікованих клінічних протоколів) України щодо лікування пацієнтів певного спеціалізованого стаціонару ЛПЗ;
- основи медичної етики та деонтології;
- асортимент рецептурних і безрецептурних ЛЗ, брендів і генеричних препаратів, що є у відділенні стаціонару ЛПЗ чи аптеці; їх фармакологічні, фармакотерапевтичні та споживчі властивості, умови зберігання;

- клініко-фармацевтичну характеристику нових препаратів із групи рецептурних і безрецептурних ЛЗ, що використовуються у відділенні стаціонару ЛПЗ та аптеці;
- алгоритми фармацевтичної опіки декретованих груп пацієнтів (вагітних, лактуючих, різних вікових груп, осіб з хронічною патологією тощо) при різних патологічних станах;
- прояви побічної дії ЛЗ, їх небажаної взаємодії при спільному застосуванні; заходи попередження небажаних явищ та алгоритм дії їх виникненні у конкретного пацієнта;
- особливості брендovих і генеричних лікарських препаратів; вимоги до генеричних лікарських препаратів; принципи раціональної генеричної заміни;
- принципи раціональної терапевтичної заміни лікарських препаратів, яка здійснюється лікарем за участю клінічного фармацевта в умовах ЛПЗ;
- алгоритм вибору оптимального безрецептурного лікарського препарату для лікування нездужань, при яких можливе відповідальне самолікування;
- обов'язки та ступінь відповідальності клінічного фармацевта за ефективність терапії при здійсненні фармацевтичної опіки;
- фактори, що визначають ставлення пацієнта до лікарської терапії, що рекомендується чи проводиться, і способи підвищення комплаєнтності до неї.
- ознаки захворювань і «загрозливі» симптоми, що вимагають консультації лікаря, надання невідкладної медичної допомоги;
- правила і порядок надання домедичної допомоги в умовах аптеки хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях та при невідкладних станах.

вміти:

- при роботі у відділенні стаціонару ЛПЗ разом з лікарем визначати симптоми і синдроми захворювання, збирати лікарський анамнез, опрацьовувати медичну документацію (історію хвороби, листи лікарських призначень, результати лабораторного обстеження тощо);
- аналізувати інформацію, наведену у медичній документації хворого, та, на підставі проаналізованих даних, надавати рекомендації лікарю стосовно оптимальної лікарської терапії у усній і письмовій формі;
- здійснювати разом з лікарем персоніфікований вибір (або заміну) оптимальних лікарських препаратів, їх лікарської форми, дози та шляхів введення, враховуючи особливості їх фармакодинаміки та фармакокінетики, їх взаємодії з одночасно або раніш призначеними ліками, їжею та ін.;
- здійснювати аналіз листів лікарських призначень на підставі клінічного діагнозу з урахуванням індивідуальних особливостей хворого (стать, вік, наявність супутніх захворювань);
- при необхідності разом з лікарем здійснювати фармакотерапевтичну заміну;
- розраховувати разові, добові та курсові дози ліків з урахуванням індивідуальних особливостей людини (вік, стать, маса тіла, важкість захворювання, супутня патологія та ін.);
- інформувати лікаря про усі випадки нераціонального застосування ЛЗ, можливі чи виявлені наслідки такого застосування і способи їхньої профілактики;
- інформувати лікаря про побічну дію лікарських препаратів;
- виявляти та реєструвати прояви побічної дії ліків;
- при роботі в аптеці «біля першого столу» визначати ознаки нездужань, при яких припустиме самолікування; ознаки захворювань і «загрозливі» симптоми, які вимагають консультації лікаря, надання невідкладної медичної допомоги;
- аналізувати рецепти і визначати некоректно виписані рецепти; у ході бесіди з пацієнтом одержувати дані, що стосуються показань і протипоказань до застосування

лікарського препарату, можливої взаємодії лікарських препаратів, призначених лікарем, та інші дані, використання яких сприяє оптимізації процесу лікування;

- застосовувати на практиці алгоритмічний підхід до фармацевтичної опіки пацієнтів;
- здійснювати вибір оптимальних напрямків симптоматичної терапії з використанням безрецептурних препаратів, керуючись характером патології, виявленої у конкретного пацієнта в умовах аптеки;
- здійснювати оптимальний вибір безрецептурних лікарських препаратів чи їхніх комбінацій у кожній фармакологічній групі в конкретній клінічній ситуації, враховуючи їх властивості, їхньої взаємодії з одночасно чи раніше призначеними препаратами;
- здійснювати належну генеричну заміну лікарських препаратів;
- здійснювати вибір оптимальної лікарської форми, дози, шляху введення лікарських препаратів і тривалості їхнього застосування (з огляду на характер їжі, вік пацієнта, особливості перебігу патологічного процесу, хронофармакологічні аспекти);
- консультувати хворих чи їхніх родичів, лікарів стаціонару (поліклініки), фармацевтів «першого столу» з питань раціонального застосування лікарських препаратів;
- готувати інформаційні повідомлення, мультимедійні презентації та інші форми інформаційного забезпечення, присвячені інноваційним та уживаним лікарським препаратам;
- інформувати лікаря і фармацевта про особливості фармакодинаміки і фармакокінетики нових лікарських препаратів, що надходять в аптечну мережу чи відділення стаціонару, запропонувати раціональну заміну при відсутності необхідних препаратів.
- користуватися нормативною і довідниковою літературою з лікарських препаратів, формулярами ЛЗ;
- дотримуватись правил формування “комплаєнтності”, підвищення лояльності хворого до призначеної лікарської терапії;
- визначати критерії ефективності та безпеки обраної лікарської терапії при конкретних захворюваннях та нездужаннях;
- надавати домедичну допомогу в умовах аптеки хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях та при невідкладних станах;
- дотримуватись правил медичної етики і деонтології, вирішувати комплекс питань, пов'язаних із взаєминами між клінічним фармацевтом та пацієнтом/представником пацієнта, клінічним фармацевтом і лікарем.

володіти:

- методами пошуку, збору, аналізу, інтерпретації та надання медичної інформації, збору лікарського та алергологічного анамнезу;
- комунікативними технологіями, навичками етичного спілкування з пацієнтами/представниками пацієнтів, лікарями, іншим медичним персоналом, колегами;
- навичками самостійної роботи з Державним реєстром ЛЗ, Галузевими стандартами та клінічними настановами, джерелами навчальної, наукової та додаткової літератури;
- навичками роботи з медичною документацією; заповнення карти-повідомлення про побічну реакцію лікарського засобу, вакцини, туберкуліну, та/або відсутність ефективності лікарського засобу, та/або несприятливу подію після імунізації/туберкулінодіагностики;
- навичками пошуку відео, друкованих та електронних джерел, роботи з ресурсами Інтернет.

2. Інформаційний обсяг освітньої компоненти.

На вивчення освітньої компоненти відводиться **180 годин 6 кредитів ECTS**.

Змістовий модуль 1. *Фармацевтичне інформування та фармацевтична опіка в лікувально-профілактичному закладі*

Тема 1. Організація роботи відділення стаціонару ЛПЗ та професіональні обов'язки клінічного фармацевта у відділенні стаціонару ЛПЗ

Тема 2. Інформаційно-консультаційне супроводження раціонального призначення лікарських засобів та оптимізації лікарської терапії пацієнтів в умовах ЛПЗ

Тема 3. Презентація інформаційних матеріалів про лікарський засіб для лікарів та іншого медичного персоналу ЛПЗ

Змістовий модуль 2. *Фармацевтичне інформування та фармацевтична опіка в аптечному закладі*

Тема 4. Організація роботи аптеки та професіональні обов'язки клінічного фармацевта в аптеці

Тема 5. Інформаційно-консультаційне супроводження відпуску рецептурних і безрецептурних лікарських засобів та оптимізації відповідального самолікування пацієнтів в умовах аптеки

Тема 6. Презентація інформаційних матеріалів про лікарський засіб для фахівців практичної фармації у аптечному закладі

3. Форми поточного та семестрового контролю успішності навчання

Семестровий диференційований залік.

4. Методичне забезпечення

1. Робоча програма.
2. Навчальна програма.
3. Силабус.
4. Критерії оцінювання знань і вмінь здобувачів вищої освіти.
5. Робочий зошит.
6. Підручники.
7. Посібники.

5. Рекомендована література

Основна

1) *Клінічна фармація* : підруч. / І. А. Зупанець, В. П. Черних, І. Г. Купновицька та ін. ; за ред. В. П. Черниха, І. А. Зупанця, І. Г. Купновицької. – Харків : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2013. – 912 с.

2) *Симптоми та синдроми в практичній фармації. Принципи терапії* : навч. посіб. для студентів фармац. ф-тів вищ. мед. (фармац.) навч. закл. освіти / І.А. Зупанець, С.Б. Попов, Ю.С. Рудик та ін. ; за ред. І.А. Зупанця, В.П. Черних. — Харків : Золоті сторінки, 2018. — 112 с.

3) *Практикум з фармацевтичної опіки для здобувачів вищої освіти* [Електронний ресурс] : для аудиторної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності «226 Фармація,

промислова фармація» освітньої програми «Фармація», освітнього рівня «магістр» / С. Ю. Штриголь [та ін.], 2022. - 163 с.

4) *Клінічна фармація: підготовка до КРОК-2* [Електронний ресурс] : практикум / К. О. Зупанець [та ін.], 2021. - 64 с.

5) *Довідник еквівалентності лікарських засобів - Rx index®* [Текст] / авт.-уклад. І. А. Зупанець [та ін.] ; за ред.: проф. І. А. Зупанця, акад. НАН України, проф. В. П. Черниха, 2020. - 832с.

6) *Фармацевтична опіка* [Текст] : практ. посіб. / І. А. Зупанець [та ін.] ; за ред.: І. А. Зупанця, В. П. Черних ; НФаУ. - К. : Фармацевт Практик, 2016. - 207 с.

7) *Протоколи провізора (фармацевта)* / розроб.: В.П. Черних, І.А. Зупанець, О.О. Нагорна та ін. ; за ред. В.П. Черних, І.А. Зупанця, О.М. Ліщишиної. – Харків : Золоті сторінки, 2014. – 232 с.

8) *Клінічні дослідження. Терміни та визначення : довідник* / за заг. ред. В.М. Коваленка, І.А. Зупанця. – Харків : Золоті сторінки, 2016. – 340 с.

Допоміжна

1) *Фармацевтична опіка : практичний посібник* / І.А. Зупанець, В.П. Черних, С.Б. Попов, В.В. Прописнова та ін. ; за ред. І. Зупанця та В. Черниха. 3-тє вид., переробл. і доп. – Київ : Фармацевт Практик, 2018. — 224 с.

2) *Фармацевтична енциклопедія* / за ред. В.П. Черних. – 3-тє вид., доп. – Київ : Моріон, 2016. – 1592 с.

3) *Rx index* – довідник еквівалентності лікарських засобів / за ред. І.А. Зупанця, В.П. Черних; 3-тє вид., доп. та переробл. – Київ : Фармацевт Практик, 2019. – 832 с.

4) *British Medical Association. New Guide to Medicines and Drugs*. – 9th ed. – London : Dorling Kindersley, 2015. – 512 p.

5) *Clinical Pharmacy and Therapeutics*. – 6th ed. / Eds Cate Whittlesea and Karen Hodson. – London : Churchill Livingstone, 2019. – 1094 p.

6) *Applied Therapeutics : The Clinical Use Of Drugs* / ed. by Caroline S. Zeind, Michael G. Carvalho. – 11th ed. – New York : Wolters Kluwer ; Lippincott Williams & Wilkins, 2018. – 2379 p.

7) *Symptoms in the Pharmacy : A Guide to the Management of Common Illness*. – 8th ed. / Ed. A. Blenkinsopp, M. Duerden and J. Blenkinsopp. – Oxford : John Wiley & Sons Ltd, 2018. – 405 p.

6. Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет

1) *Державний реєстр лікарських засобів України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.drlz.com.ua>. – Назва з екрану.

2) *Державний формуляр лікарських засобів* [Електронний ресурс] / М-во охорони здоров'я України, Центр. формуляр. комітет, Держ. експерт. центр. – Київ, 2022. – Вип. 14. – Режим доступу : <https://dec.gov.ua/materials/chinnij-vipusk-derzhavnogo-formulyara-likarskih-zasobiv/>. – Назва з екрану.

3) *Наказ МОЗ № 7 від 05.01.2022 р. «Про затвердження протоколів фармацевта при відпуску безрецептурних лікарських засобів»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007282-22>. – Назва з екрану.

4) *Наказ МОЗ України №876 від 18.04.2019 р. «Про затвердження Переліку лікарських засобів, дозволених для застосування в Україні, які відпускаються без рецептів з аптек та їх структурних підрозділів»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0509-19>. – Назва з екрану.

5) *Наказ* МОЗ України №651 від 26.07.2013 «Про принципи належної фармакотерапевтичної практики та запобігання поліпрагмазії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0651282-13>. – Назва з екрану.

6) *Наказ* МОЗ України №898 від 27.12.2006 (зі змін. і доп., внесеними наказами МОЗ України №778 від 14.09.2010 р., №568 від 06.09.2011 р., №1005 від 29.12.2011 р., №1197 від 09.11.2016 р., №996 від 26.09.2016 р.) «Про затвердження Порядку здійснення нагляду за побічними реакціями лікарських засобів, дозволених до медичного застосування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0073-07>. – Назва з екрану.

7) *Наказ* МОЗ України №455 від 30.05.2013 «Про настанову ВООЗ та МФФ «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.dec.gov.ua/mtd/normativni-dokumenty/>. – Назва з екрану.

8) *Реєстр* медико-технологічних документів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.dec.gov.ua/cat_mtd/galuzevi-standarti-ta-klinichni-nastanovi/. – Назва з екрану.

9) Навчально-методичне забезпечення освітніх компонент в розділі «Кафедра клінічної фармакології та клінічної фармації» на сайті Центру дистанційних технологій навчання НФаУ. – <https://pharmel.kharkiv.edu/moodle/course/view.php?id=4094>.